

43. Reikwijdte en formulering van een beroepsverbod

L.C. DUFOUR

De strafrechter kan aan de veroordeelde van bijvoorbeeld valsheid in geschrifte of verduistering een beroepsverbod als bijkomende straf opleggen, als deze misdrijven in de uitoefening van het beroep waren begaan. Hier volgt een bespreking van het arrest van de Hoge Raad van 19 december 2023 (ECLI:NL:HR:2023:1767) waarin een aan een oud-notaris opgelegd beroepsverbod centraal stond.

Inleiding

Op grond van art. 28 lid 1 Wetboek van Strafrecht (Sr) kan een veroordeelde verdachte worden ontzet van onder meer het recht bepaalde beroepen uit te oefenen. Die mogelijkheid bestaat in de bij de wet bepaalde gevallen en als het strafbare feit waarvoor de verdachte is veroordeeld, is begaan in de uitoefening van dat beroep. De ontzetting moet betrekking hebben op het recht op uitoefening van een beroep dat in voldoende verband staat met het beroep waarin het strafbaar feit is begaan. Ontzetting van het recht tot uitoefening van beroepen in het algemeen gaat te ver, omdat de schuldige dan geen mogelijkheid meer heeft om inkomen te verwerven.

De strafkamer van de Hoge Raad heeft zich op 19 december 2023 uitgelaten over de reikwijdte van het door rechtbank en hof aan een oud-notaris opgelegde beroepsverbod. Wat houdt een beroepsverbod in, hoe verhoudt zich een beroepsverbod tot de tuchtrechtelijke ontzetting, wanneer kan een beroepsverbod worden opgelegd en welke eisen stelt de Hoge Raad aan de formulering van een opgelegd beroepsverbod? Ik bespreek eerst het door de oud-notaris in cassatie bestreden arrest van het hof, dan het arrest van de Hoge Raad en daarna ga ik in op de algemene vragen over een beroepsverbod als bijkomende straf.

Arrest Hof Amsterdam 23 februari 2022 (ECLI:NL:GHAMS:2022:3901)

Bij beslissing van 19 december 2013 (ECLI:NL:TNOAMS:2013:19) had de Kamer voor het Notariaat Amsterdam een notaris ontzet wegens het onttrekken van gelden aan de derdengeldrekening. Ondanks de Beleidsregel integere beroepsuitoefening was de oud-notaris kort na zijn ontzetting op het kantoor van notaris X gaan werken in de functie van notarieel medewerker. Bij dat kantoor heeft hij notaris X ondersteund

bij het vervalsen van stukken met als doel het voorwenden van een positieve bewaringspositie. Het tekort op de derdengeldrekening is opgelopen tot ruim € 2.200.000. De Stichting Voorzieningsfonds van de KNB heeft ruim € 1.500.000 aan benadeelde cliënten van het kantoor moeten uitkeren. Notaris X is in december 2017 geschorst en in 2018 ontzet. Het kantoor is in 2018 failliet verklaard.

Het openbaar ministerie heeft notaris X en de oud-notaris strafrechtelijk vervolgd.

De rechtbank heeft de oud-notaris in 2021 veroordeeld tot een gevangenisstraf van 15 maanden en hem ontzet uit het recht tot de uitoefening van het beroep van kandidaat-notaris, notarisklerk, notarieel medewerker en het anderszins verrichten van werkzaamheden op een notariskantoor of in de notariële (advies)praktijk, voor vijf jaar. Op het hoger beroep van de oud-notaris heeft het hof de gevangenisstraf verlaagd naar 13 maanden en het opgelegde beroepsverbod nader gemotiveerd als volgt:

‘De verdachte heeft ter terechtzitting in hoger beroep de wens uitgesproken om op enig moment weer aan het werk te kunnen in het notariaat. Nu de verdachte tot twee maal toe betrokken is geweest bij gesjoemel met derdengelden op een notariskantoor, is de oplegging van een beroepsverbod – dat alle functies binnen een notariskantoor omvat – geboden.’

Het oordeel van de Hoge Raad

De oud-notaris stelde cassatieberoep in tegen het arrest van het hof. De Hoge Raad was het eens met het hof dat de oud-notaris de strafbare feiten had begaan in de uitoefening van het beroep van notarieel medewerker. Toch had de cassatieklacht van de oud-notaris tegen de formulering van het beroepsverbod succes. De zinsnede ‘*het anderszins verrichten van werkzaamheden op een notariskantoor of in de notariële (advies)praktijk*’ was te ruim geformuleerd.

Volgens de Hoge Raad voldeed deze omschrijving niet aan het vereiste dat de ontzetting betrekking moet hebben op het recht op uitoefening van een beroep dat in voldoende verband staat met het beroep waarin het strafbaar feit is begaan. Op een notariskantoor worden ook werkzaamheden verricht die geen verband houden met de notariële (advies)praktijk. De Hoge Raad herformuleert het beroepsverbod als volgt: ‘(...) verstaat de door het hof opgelegde bijkomende straf zo dat de verdachte wordt ontzet van het recht tot uitoefening van het beroep van kandidaat-notaris, notarisklerk, notarieel medewerker en enig ander beroep dat inhoudt dat met de notariële (advies)praktijk verbonden werkzaamheden worden verricht.’

De Hoge Raad noemt geen voorbeelden van werkzaamheden die geen verband houden met de notariële (advies)praktijk, maar te denken valt aan ICT, opleiding & ontwikkeling van personeel, (salaris)administratie, schoonmaak en onderhoud van het pand en terrein. Het aan de oud-notaris opgelegde beroepsverbod zal zich niet uitstrekken over dat soort werkzaamheden.

Wat houdt een beroepsverbod in?

Vanaf 1886 bestaat voor de strafrechter de mogelijkheid een beroepsverbod als bijkomende straf op te leggen. Een bekend voorbeeld is te vinden in het *Gold Flake*-arrest (HR 25 februari 1947, ECLI:NL:HR:1947:102) over een caféhouder die in 1946 twintig sigaretten van het merk Gold Flake voor 40 cent per stuk (nu: € 2,55) had verkocht, terwijl hij wist dat de prijs lager was. De caféhouder had hiermee de Pijpsopdrivings- en Hamsterwet 1939 overtreden. De politierechter Den Bosch had hem veroordeeld tot een geldboete van 50.000 gulden (nu: € 320.000), zes maanden sluiting van het café en een verbod gedurende drie jaren het beroep van caféhouder uit te oefenen. De Hoge Raad vernietigde het vonnis omdat hij de motivering van de politierechter voor deze forse straf onvoldoende vond.

De duur van het op te leggen beroepsverbod is ten minste twee en ten hoogste vijf jaar (art. 31 Sr), behalve in geval van veroordeling tot levenslange gevangenisstraf. In dat geval is het beroepsverbod ook levenslang. Of een beroepsverbod bij een levenslange gevangenisstraf iets toevoegt, valt te betwijfelen.

De lezer die meer wil weten over het beroepsverbod verwijs ik naar de conclusie van Advocaat-Generaal Keulen voor het arrest van de Hoge Raad van 8 september 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1378). In die conclusie heeft hij de geschiedenis van het beroepsverbod als bijkomende straf in Nederland en in de ons omringende landen beschreven (ECLI:NL:PHR:2020:570, nrs. 27-58).

Hoe verhoudt zich een beroepsverbod tot de tuchtrechtelijke ontzetting?

De notariële tuchtrechter kan een notaris ontzetten uit het ambt (art. 103 lid 1 sub f Wna). Een ontzette notaris kan niet meer tot notaris, waarnemer of toegevoegd-notaris worden benoemd (art. 103 lid 8 Wna). Vroeger kon een ontzette notaris nog wel als kandidaat-notaris verder in het notariaat werkzaam zijn. De KNB heeft op 10 juli 2013 de Beleidsregel integrale beroepsuitoefening aangenomen. Op grond van die Beleidsregel is het een notaris of de onderneming(en) waarin de notaris zijn ambt uitoefent, niet toegestaan om uit het ambt ontzette personen in dienst te nemen of op enige andere wijze samen te werken met een ontzette notaris. Dit verbod geldt voor tien jaar vanaf het moment dat de tuchtspraak kracht van gewijsde heeft gekregen.

Het effect van een tuchtrechtelijke ontzetting is dus verdergaand dan een beroepsverbod, omdat het beroepsverbod voor maximaal vijf jaar wordt opgelegd en het beroepsverbod wel de mogelijkheid van het verrichten van andersoortige, niet-notariële, werkzaamheden op een notariskantoor openlaat.

Wanneer kan een beroepsverbod worden opgelegd?

In het Wetboek van Strafrecht zijn tal van strafmaatbepalingen te vinden waarin is vastgelegd dat als de schuldige het misdrijf in zijn beroep heeft begaan, de schuldige kan worden ontzet van de uitoefening van dat beroep (zie bijvoorbeeld: valsheid in geschrifte art. 235 lid 1 Sr, zedenmisdrijven art. 251 lid 2 Sr, misdrijven tegen het leven art. 295 lid 2 Sr en verduistering art. 325 lid 2 Sr).

In recente gepubliceerde strafrechtspraak zijn jaarlijks verschillende opgelegde beroepsverboden te vinden. De rechtbank Limburg legde in haar vonnis van 19 februari 2020 (ECLI:NL:RBLIM:2020:1405) aan een voormalig directeur van een woningstichting in verband met verduistering een gevangenisstraf van vijftien maanden op en ontzette hem uit het recht tot uitoefening van het beroep van directeur of bestuurder van een instelling voor volkshuisvesting voor de duur van vijf jaar. Ik noem ook HR 18 juni 2024 (ECLI:NL:HR:2024:765) waarin een penningmeester van de Rotterdamse stichting NoordBruist, die tot doel had zorg te dragen voor een verhoging van het culturele leefklimaat, € 63.325 van de bankrekening van de stichting had gehaald voor het doen van prive uitgaven. Het hof had haar een gevangenisstraf van zes maanden (waarvan drie voorwaardelijk) en een verbod gedurende vijf jaar het beroep van bestuurder – middelijk of onmiddelijk – van een stichting uit te oefenen opgelegd. Bij de Hoge Raad klaagde de oud-penningmeester tevergeefs dat het beroepsverbod te ruim was geformuleerd.

Ook aan notarissen zijn vaker beroepsverboden opgelegd. De rechtbank Amsterdam heeft in haar vonnis van 18 maart 2019 (ECLI:NL:RBAMS:2019:1933) een notaris veroordeeld tot een gevangenisstraf van tien maanden en voor vijf jaar een beroepsverbod opgelegd, na veroordeling wegens het medeplegen van verduistering van in totaal € 380.883. Bij vonnis van 12 maart 2020 (ECLI:NL:RBAMS:2020:1679) heeft de rechtbank Amsterdam notaris X veroordeeld tot een gevangenisstraf van 24 maanden en eveneens een beroepsverbod van vijf jaar opgelegd wegens verduistering en valsheid in geschrifte.

Welke eisen stelt de Hoge Raad aan de formulering van een opgelegd beroepsverbod?

De Hoge Raad heeft in r.o. 2.4 van zijn arrest van 8 september 2020 (ECLI:NL:HR:2020:1378) de mogelijkheid een schuldige uit het recht bepaalde beroepen uit te oefenen te ontzetten nader uitgewerkt. Die mogelijkheid bestaat in de bij de wet bepaalde gevallen en indien het strafbare feit is begaan in de uitoefening van dat beroep. De ontzetting dient betrekking te hebben op het recht op uitoefening van een beroep dat in voldoende verband staat met het beroep waarin het strafbaar feit is begaan. De reikwijdte van het beroepsverbod moet niet zo groot zijn dat het de

schuldige ook verboden is een beroep uit te oefenen waarin hij werkzaamheden verricht die niets te maken hebben met de werkzaamheden waarin hij de strafbare feiten had gepleegd. De Hoge Raad verwees in r.o. 2.4 van zijn arrest van 19 december 2023 ook naar het arrest van 8 september 2020.

Afrondend

Het recht om in een vrijelijk gekozen beroep te werken is een grondrecht dat zowel door art. 19 lid 3 Grondwet, als door art. II-15 van de Europese Conventie wordt beschermd. Inbreuken op grondrechten zijn onder voorwaarden toegestaan, maar de inbreuk moet zo beperkt mogelijk zijn. De strafrechter die een beroepsverbod oplegt moet het zodanig omschrijven dat alleen die functies of werkzaamheden erdoor worden geraakt waarin de veroordeelde de bewezenverklarde strafbare feiten heeft begaan.

Hoge Raad 19 december 2023, ECLI:NL:HR:2023:1767

Over de auteur

L.C. Dufour

Advocaat bij WIJ advocaten te Amsterdam.